

DOKUMENTAR

TEKST: RØNNAUG JARLSBO FOTO: AGNETE BRUN

Et hjem: I denne kjelleren i en bygård i Oslo bor 5–6 menn. De oppholder seg ulovlig i Norge, og tør sjelden gå ut. Prisen er 3 000 kroner i måneden.

I teorien er alle mennesker like mye verdt. Virkeligheten er en annen. **Også i Norge.** ►

«Det er fullt mulig å leve på siden av samfunnet i årevis uten å bli avslørt.»

Arne Jørgen Olafsen, Leder av Politiets Utlendingsgruppe

Fasiliteter: Kjøkkenet er en bordkomfyr i samme rom som de sover. Maten henter de på Blå Kors en gang i uka. Badet ligger i en annen etasje i bygården. Menene i kjellerleiligheten prøver å holde det så rent som mulig. Det er vanskelig, for ofte er vannet fraværende.

► **KLOKKA 05.30 I DAG** sto palestinske Mustafa (33) stille opp. Stille, for ikke å forstyrre noen av de andre fem mennene han bor sammen med i et rom på 19 kvadratmeter et sted i Oslo sentrum. Tidlig, for å rekke jobben klokka halv åtte på den andre siden av byen. Men mannen med de mørke krøllene som satt midt imot deg på T-banen eller bussen i dag, kan ikke ha vært ham. Mustafa bruker alltid beina. Han går hvor enn han skal, når det måtte være. Også når han har sjauet i 11–12 eller 18–19 timer.

Det er to grunner til det: Han må jobbe en time for å tjene de 30 kronene en trikkebillett koster – og kontrollene på offentlige transportmidler øker sjansen for å bli avslørt.

Sju dager i uka, 24 timer i døgnet er Mustafa redd for å bli avslørt. Det har han vært siden han fikk endelig avslag på sin søknad om asyl i Norge i januar 2000. Han sier redselen er i ferd med å gjøre ham gal.

EU REGNER MED AT et sekssifret antall personer ankommer unionen hvert år uten nødvendige papirer.

Hvor mange som oppholder seg ulovlig i Norge er umulig å slå fast. Ifølge leder for Politiets Utlendingsgruppe, Arne Jørgen Olafsen, er det laget en handlingsplan som innebærer at Utlendinggruppa og Politidirektoratet i 2006 skal kunne anslå hvor mange illegale immigranter som befinner seg her. Olafsen forventer at tallet blir høyt. Og unøyaktig.

– Antakelig snakker vi om et firesifret antall mennesker, sier han.

Noen kommer inn i landet uten å bli registrert. Andre kommer som turister. I 2004 søkte 87 300 mennesker om visum til Norge. 89 prosent fikk positivt svar. Ingen aner hvor mange av disse som forlot landet etter de 90 innvilgede dagene.

Så har vi de som har fått eller forventer avslag på søknad om asyl. Fra 1998 til august 2004 forlot 24 839 personer norske asylmottak, uten å oppgi ny adresse. 19 070 av disse var fortsatt forsvunnet ved årsskiftet 04/05. I fjor forlot 9776 personer norske mottak. 3231 dro til en ukjent adresse. Ifølge en informasjonsmedarbeider i UDI vender rundt en tredjedel av disse tilbake til mottaket. Tidligere reiste en del asylsøkere som fikk avslag – eller forventet å få det – videre til andre land i Europa for å søke asyl der. Schengen-samarbeidet har gjort dette vanskeligere.

– Jeg kjenner en del som har reist videre etter at de har fått avslag på opphold her, men det er ingen vits. Holdningene er de samme overalt i Europa: Vi er uønsket, sier en nordafrikaner som har oppholdt seg ulovlig i Norge siden 2003.

I ET ISKALDT BUR, fem etasjer over sentrumsgatene i hovedstaden, bor Faisal. 37-åringen har hengt et stoffstykke foran hønsenettingen i den gamle loftsboden. Likevel minner den om ei celle. På de slitte

gulvplankene ligger en madrass. På madrassen ligger en rosa og lilla sovepose. Faisal hater uorden og møkk, derfor er hans del av loftet skinnende rent. Men det har ingen vinduer, og ingen rømningsvei dersom det for eksempel skulle begynne å brenne. For Faisal er frykten for å bli oppdaget likevel størst. I snart tre måneder har dette stedet vært hans hemmelige hule, her har han følt seg så trygg som et uønsket menneske uten pass eller annen legitimasjon kan føle seg. Han tar ikke sjansen på at en av de narkomane som holdt til her før han kom, skal kjenne igjen stedet og vende tilbake «med driten sin». Eller at gårdens vaktmester skal dra kjensel på omgivelsene og sjekke om det er hans loft det er bilde av i avisa. Derfor kommer ikke fotografering på tale.

– Dessuten tror jeg ikke dere kan gjøre noe bra for oss ved å skrive om det i avisa. Politiet vet om oss. Og hvem vil eller kan gjøre noe for oss?

Faisal forlot asylmottaket et sted i Nord-Norge i 2002. Året etter fikk han endelig avslag på asylsøknaden sin. Nordmenn er kanskje verdensmestere i u-hjelp når distansen til den trengende er tusen mil, men for denne gruppa arrangeres ingen TV-aksjon eller innsamling. I stedet har myndighetene de siste åra strammet inn på hjelpetiltakene, slik at problemene med å overleve skal presse de papirløse til å forlate landet. Ifølge UDI har asylsøkere rett til livsnødvendig hjelp – uavhengig av om de samarbeider om retur eller ikke – inntil utreisdato.

Hvis de bor på mottak.

– Det er fullt mulig å leve på siden av samfunnet i årevis uten å bli avslørt, sier Arne Jørgen Olafsen.

Lederen av Politiets Utlendingsenhet ler kort og oppgitt når han får spørsmål om hvordan illegale immigranter blir avslørt.

– Jeg får vel være så ærlig og si at de som oftest blir tatt ved en tilfældighet: Trikkekontroll, trafikkkontroll, butiktktyveri ... Men det er et mål at vi skal jobbe mer systematisk.

– **IKKE PUTT SVINEKJØTT** i de ferdigpakkede posene. Muslimene kaster det.

Nøyaktig klokka 13 åpner dørene til ukas matutdeling på Blå Kors' Kontaktsenter i Oslo sentrum. Leder Ragnar Ruden har flere å ta hensyn til enn den tradisjonelle målgruppa, ruspisbrukerne. Sammen med Fellesaksjonen mot fattigdom deler kontaktsenteret ut mat til byens fattige. Målet er å redusere skadene av rusbruk, men samarbeidet med Fellesaksjonen mot fattigdom retter seg mot alle fattige. Av de over hundre menneskene som er inntatt i løpet av et par tirsdagstimer, er omtrent halvparten utlendinger. Svært få eller ingen har et synlig rusproblem. Derimot hadde mange hatt problemer med å overleve på lovlig vis uten dette tilbudet.

– Jeg begynner ofte hos Frelsesarmeen. Så går jeg ►

Redd og sliten: Mustafa er redd hele tida. Han jobber så mye han kan, for å slippe å tenke – og for å overleve

Redningen: En dag i uka deler Kontaktsenteret på Blå Kors ut mat, som brukerne kan ta med hjem. Tilbudet er opprinnelig for folk med rusrelaterte problemer. De siste par åra har senteret fått ei svær, ny brukergruppe: Innvandrere.

«Når de nekter et menneske sosialhjelp og bostøtte, må de enten få dem på

Asyl i Norge

Antallet asylsøkere synker. I 2002 ble det registrert 17 400 søkere, mens det var 7950 søkere i 2004 og 5400 asylsøknader i 2005.

● Asylsøkere som har fått avslag på søknaden, får i dag tilbud om å bo på asylmottaket, med enkel forpleining og et lite økonomisk tilskudd, til uttransportering av landet skjer. Det er vedtatt og planlagt ventemottak for avviste asylsøkere, for at ingen skal fryse eller sulte i hjel.

● Asylsøkere får som regel midlertidig arbeidstillatelse i perioden oppholdstillatelse behandles. Nå er behandlingstida redusert, slik at de fleste asylsaker avgjøres i løpet av tre uker, og dermed bortfaller ofte behovet for arbeidstillatelse.

● Voksne asylsøkere mistet tilbudet om norskopplæring i 2003. I Soria Moria erklæringen går regjeringa inn for å gjeninnføre dette. 1. mai 2003 ble det innført krav om underhold ved familie-gjenforening.

Kilde: Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Utlendingsdirektoratet

På flukt

FN regner med at drøyt 17 millioner mennesker er på flukt i verden (2003).

Organisasjonen Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants og EU uttaler at det er umulig å anslå hvor mange av dem som ikke har nødvendige papirer når de ankommer EU, utover at antallet er seksisifret.

Kilder: FN og PICUMs nettsteder

► til Blå Kors, og hvis det er kaldt kanskje en liten tur på biblioteket, sier en mann fra Nord-Afrika.

– Hvor er det best?

– Det er ikke noe «best». Det er bare snakk om å overleve. Mange blir tyver for å klare seg, men jeg har ikke den muligheten. Jeg har det ikke i meg.

– Jeg er ikke blant dem som får sosialhjelp, forklarer en mann fra Vest-Afrika når han får spørsmål om hvorfor han er innom matutdelingen.

Han har ikke papirer på hvem han er. Han har aldri hatt det, påstår han. Men han har vært i Norge i et år. Han har aldri hatt jobb her.

DEN SOM SKAL FÅ utdelt mat på Blå Kors, må kunne legitimere seg. Enten med et papir eller med en venn.

– Vi ber ikke om legitimasjon for å sjekke hvem de virkelig er, men for å forsikre oss om at de ikke misbruker tilbudet ved for eksempel å komme flere ganger til samme utdeling. Vårt mål med legitimeringen er å ha orden i systemet, sier Tom Melbye, som sammen med Ben Borgen står for den praktiske gjennomføringa av matutdelinga. Melbye, Borgen og Ruden forteller at utlendingene etter hvert utgjør en betydelig mengde av gjestene på senteret. I løpet av de to månedene tilbudet om mathenting har eksistert, har 253 nordmenn og 145 utlendinger registrert seg.

– Her ser du hvor høl i hue norsk politikk er, sier Melbye.

– Alle mennesker har rett til tak over hodet og til å spise seg mette. Når de nekter et menneske sosialhjelp og bostøtte, må de i enten få dem på et fly ut av

landet, eller ha noe som opprettholder menneskeverdet. Mat, hus og klær er det minste de kan gi disse menneskene, mener Melbye.

Alle som ikke lager bråk, får mat på Blå Kors. Likevel er det ikke uproblematisk at gjestegruppa stadig utvider seg og blir mer internasjonal.

– Vi får mat nok fra sponsorene til å brødfø alle som kommer, men vi mangler ansatte og frivillige og har begrenset med plass her. Det gir dessverre en del aggresjon mot utlendingene i den opprinnelige målgruppa. Hadde det ikke vært for utlendingene hadde de kanskje ikke trengt å stå i kø ute på gata og vente på å få komme inn i varmen. Vår holdning er uansett at ingen blir avvist, sier Ruden.

– De slipper i hvert fall å stjele i butikken når de kan komme hit og få skikkelig mat. Kanskje forhindrer vi noen desperate handlinger også. Hvis du både fryser og er sulten, kan det fort bikke over. Noen av utlendingene lever ekstremt presset. Det er ikke vanskelig å se at en del av gjestene trenger psykiatrisk hjelp, sier han.

MIDT PÅ GULVET, i et kjellerrom uten vinduer, i en leiegård i utkanten av Oslo sentrum, står iranske Majid (28). Gulvet er dekket av tepper og dyner som skal holde kulda ute. Veggene er kledd med stoffstykker. For å dempe utslippet av kaldluft fra ei sjakt i et hjørne, men også for å forebygge enda mer fortvilelse. Majid sier han har mistet tre kjæresten i løpet av tre år fordi han har tatt dem med hjem til dette rommet.

– Jeg er ung, jeg vil så gjerne ha en kjæreste, forstår

Mat til alle: Sosialkontoret kan nekte folk penger, men vi kan ikke nekte folk mat, sier Tom Melbye (midt på bildet) på Blå Kors.

et fly ut av landet, eller ha noe som opprettholder menneskeverdet.»

Tom Melbye, matutdeler ved Blå Kors.

du det? Men de tror jeg er en kriminell når de ser hvordan jeg bor. De snur i døra.

Nå skal Majid ut. I hånda hans ligger ei lita pakke.

– Jeg går aldri ut uten denne, sier han. Rullen med hvitt dopapir er ikke større enn halvparten av lillefingeren hans. Han viser fram et papirtynt knivblad, før han ruller det inn i igjen i papiret og stapper pakka inn i linninga på underbuksa si.

– Siden det femte avslaget har jeg ikke hatt noe håp. Hvis jeg blir tatt av politiet, dreper jeg meg. Kanskje vil noen her i Norge skjønne hvordan vi har det hvis jeg dreper meg? Kanskje kan jeg hjelpe noen av de andre som heller ikke har noe å reise til?

Majid deler vask, kokeplate og fire madrasser i kjelleren med fem–seks andre menn i samme situasjon. I etasjen over har de funnet et rom med do og dusj. Vannet er sjelden tilkoblet. Noen bor her permanent. Andre flytter rundt for å minske risikoen for å bli oppdaget.

– **JEG ER ALLTID REDD.** Redd for at noen skal stoppe meg og spørre meg om legitimasjon eller mistenke meg for noe. Jeg lever ikke på ordentlig. Jeg føler meg ikke som et menneske. Dyr har flere rettigheter enn meg, sier palestinske Mustafa.

– I am going crazy, sier kurdiske Kaiwan (24). Inntil avslaget om asyl kom 1. september i fjor hadde han jobb. Nå har han ingenting. Ikke en gang mulighet til å reise hjem, sier han. Norske myndigheter mener at det har han, til tross for sin politisk aktive fortid.

Reza (32) er også fra Iran. Han har vært i Norge i

tre år. I likhet med Kaiwan og Mustafa opplyser han at årsakene er politiske.

– Norske myndigheter sier at Iran er et trygt land. Jeg vet ikke hva slags barometer de bruker for å måle trygghet, men gi meg en garanti for den tryggheten og publiser grunnlaget for hvorfor de mener det, så drar jeg med en gang – i dag!

Reza er forbannet. Han sier at han ikke er vant til å bli behandlet på denne måten.

– Myndighetene tror vi er ute etter å snylte på sosialen, men de fleste jeg kjenner er skikkelige folk som er drevet på flukt. Hvordan kan de tro at noen vil velge å leve på denne måten frivillig?

Han ser på Majid, som fortsatt ikke har kommet seg ut av døra. I stedet har han funnet fram papirene sine: De kommer fra psykologer og sykehus, kirker og universitet, politi og UDI. De forteller at han har vært utsatt for tortur, at han har selvmordstanker og depresjoner, at han har konvertert fra islam til kristendom, at han er utvist fra Universitetet i Tabriz – og uønsket i Norge.

– Jeg rømte fra islam-helvetet til demokrati-helvetet. Hvis jeg skulle fortelle deg hele livshistorien min, ville du ikke klare å slutte å gråte, sier Majid.

– Det spiller i og for seg ikke noen rolle hva som er årsaken til at folk er her, sier Reza.

– Så lenge vi er mennesker burde vi ha krav på å bli behandlet som mennesker.

Langt borte fra hører vi suset fra en av Oslos gjennomfartsårer. De unge mennene i kjellerleiligheten enser det ikke.

– Jeg hater dette livet. Jeg er utslitt. Jeg har mistet meg selv. Alt jeg ønsker meg er et lite papir som gir meg lov til å jobbe, til å bruke utdannelsen min, til å finne igjen meg selv, sier Reza.

Majid har ikke lenger slike drømmer.

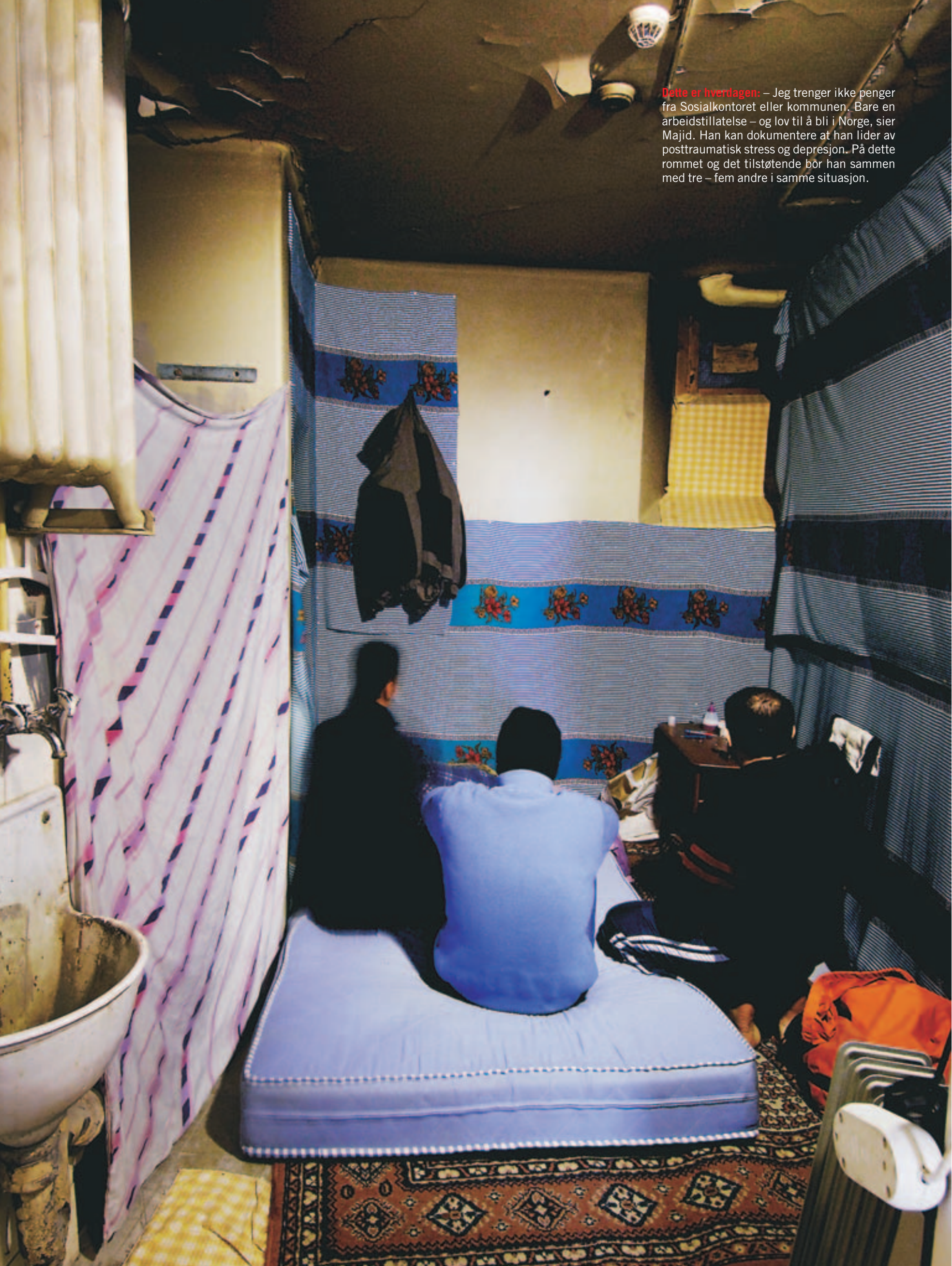
En kamerat har gitt ham penger og ordnet medisiner som holder depresjonen hans i sjakk. Han svarer ikke på spørsmålet om medisinene hjelper:

– Skal jeg være helt ærlig: Livet er et helvete, sier han.

I RAPPORTEN «Gömnda i Sverige. Utestängda från Hälso- och sjukvård», skriver svenske «Läkare utan gränser» at belastningene ved å leve i skjul er enorme. At det finnes belegg for at nyankommende asylsøkere og immigranter uten legal status er forholdsvis friske ved ankomsten til Europa. Men at helsa forverres på sikt.

Alle de illegale flyktningene Magasinet har truffet i Oslo under arbeidet med denne artikkelen, bekrefter dette. Den psykiske belastningen er en side av saken. I tillegg lever de i svært kummerlige omgivelser, spiser dårlig og er dårlig kledd for norske forhold. Sosionom Steinar Stormo i «Sykepleie på hjul», en medisinsk gatetjeneste drevet av Fransiskushjelpen beregnet på rusmisbrukere i Oslo, forteller at bilen deres av og til oppsøkes av folk de tror er illegale innvandrere.

– Vi spør aldri hvem de er eller hvor de kommer fra, men du merker det på måten de oppfører seg. For det første har de det travelt, for det andre snakker de ekstremt dårlig engelsk og for det tredje er de dårlig ►

Detta er hverdagen: – Jeg trenger ikke penger fra Sosialkontoret eller kommunen. Bare en arbeidstillatelse – og lov til å bli i Norge, sier Majid. Han kan dokumentere at han lider av posttraumatisk stress og depresjon. På dette rommet og det tilstøtende bor han sammen med tre – fem andre i samme situasjon.

«Å ha en historie knytta til å ha vært torturert gir ikke grunnlag for opphold i Norge.»

Bjarne Håkon Hanssen, arbeids- og inkluderingsminister

► kledd. For litt siden hadde vi en her inne som vi kledde av alt og begynte på nytt: Ull innerst, så resten. Det hender også at vi får spørsmål om et teppe eller en sovepose, sier Stormo.

Å oppsøke ordinær lege er så godt som alltid uaktuelt for denne gruppa. For et menneske som er vant til å leve med at hvem som helst kan være en angiver, hjelper det ikke at visepresident Per Meinich i Den norske lægeförening garanterer at en pasient som oppholder seg ulovlig i Norge, ikke vil bli angitt til politiet eller myndighetene.

– Vår taushetsplikt gjør at vi ikke har lov til å ringe politiet. Folk skal føle seg trygge hos legen, sier han og understreker at leger er forpliktet til å gi øyeblikkelig hjelp, uten hensyn til pasientens nasjonalitet eller økonomi.

– **DET ER MULIG** det er trygt hos dere, men vi kan ikke ta den risikoen, sier Reza. Munnen hans er omkranset av små blodige sår. Han sier de dukket opp etter at han frøs kraftig for noen uker siden. Han håper de forsvinner av seg selv.

Kaiwan beholder både strikkejakka og ytterjakka på innendørs. På gebrokkent engelsk forklarer han at kulda gjorde ham syk i romjula, og at han ikke har følt seg bra siden nyttår. Han ser ikke frisk ut heller. Han har røde, røde øyne, er gult i den mørke huden og anspent i kroppen. Han vil ikke gå til legen. Ikke til tannlegen heller, selv om han fortsatt kjenner tannverken som slo til i en jeksel for et par uker siden. Han sier at han fikk noen tabletter av romkameraten sin som tok vekk de verste smertene. Det han kjenner nå går sikkert over av seg selv. Uansett er det ingenting å gjøre med.

Magasinet har snakket med leger som sier at de ikke spør personen som sitter på venteværelset hvem han er eller hvor han kommer fra.

– Jeg bare gjør jobben min og hjelper den som er nestemann i køen. I tillegg til fastlegepraksisen driver jeg litt uformell legevakt, sier en. At pasienten ikke kan betale, er ikke så uvanlig.

Ifølge leder av Allmennlegers forening, Jan Emil Kristoffersen, er likevel ikke illegale immigranternes rett til legehjelp noe tema i foreningen, hvor de fleste fastleger er medlemmer:

– Muligens fordi vi ikke vet i hvor stor grad vi behandler slike personer. Alle fastleger har pasienter som ikke kan betale for seg. Da må legen ta stilling til om inndrivelse eller ettergivelse er riktig i hvert enkelt tilfelle. Uansett blir pasienten behandlet. Sånn må det være når det står om liv og helse, sier Kristoffersen, som regner med at legevaktene rundt om i landet i større grad er i kontakt med denne gruppa.

– Da oppgir de vel et eller annet navn og personnummer. Den falske identiteten blir som regel ikke oppdaget før regninga kommer i retur. Det samme gjelder fastlegen. Vi har ikke mulighet til å sjekke hvorvidt en legitimasjon er ekte.

Når dette skjer må legen selv bekoste behandlingen.

– For hvordan skal vi kunne få refundert utgifter til behandling av en person som ikke eksisterer? spør Kristoffersen.

Mens de færreste tør å oppsøke lege, forteller Mustafa om bakveiene:

– Jeg låner penger, eller jeg bruker et annet navn. Jeg har en venn som jeg kan låne både legitimasjon og fastlege av. Dessuten finnes det utenlandske leger som lar meg betale vanlig pris, uten å registrere meg.

Mustafa har hatt bruk for hjelp flere ganger.

– En gang falt jeg på isen og brakk armen. Det kostet mye. Nesten 2 000 kroner for gips og røntgenbilder. Dessuten var det så smertefullt at jeg måtte gå på medisiner i to måneder.

– Hvordan får du medisiner på resept?

Mustafa ler nervøst.

– En venn går til legen og sier at han har smerter og trenger medisiner fort. Når han har fått resepten, går jeg og kjøper medisiner i hans navn.

– **KANSKJE ET PAR TIMER**, en dag i neste uke.

Mustafa prøver å finne rom for et nytt intervju med Magasinet. Han lurer på om det vil ta lang tid. Han er blant de heldige som har jobb, men når du tjener 30 kroner timen, har du ikke råd til å ta fri. Om ikke annet er arbeidsdagene varierte: Oppvask, flyttejobber, butikkarbeid, nedvasking, sjauing. Han tar alt, 12 timer om dagen eller mer, sju dager i uka.

– Det er stort sett to måter å overleve på når du lever papirløst, sier leder av politiets utlendingsenhet, Arne Jørgen Olafsen.

– Kriminalitet og svart arbeid. Det ideelle hadde vært at samfunnet slo strengere ned på arbeidsgivere som benytter svart arbeidskraft.

De papirløse selv forteller til Magasinet at det er blitt vanskeligere å få arbeid enn tidligere, og at arbeidsgiverne stort sett er andre utlendinger som forstår situasjonen og synes synd på dem.

Verken Faisal, Majid, Reza eller Kaiwan har hatt jobb siden før de fikk avslag. De mener at en jobb langt på vei kunne reddet helsa og livet deres, men er i tvil om de noen gang vil oppleve å arbeide i Norge.

– Nordmenn vil verken ha lovlege eller ulovlige utlendinger som kolleger eller arbeidstakere. Jeg kjenner flere utlendinger med arbeidstillatelse som heller ikke får jobb. Det er et større problem for det norske samfunnet enn at ikke vi får jobb, mener Faisal.

– Men hvorfor blir du her?

– Alle mennesker har et mål i livet. Det er umulig å overleve uten. Her har jeg et håp om å nå målene mine: En jobb og kanskje ei kone. Der jeg kommer fra har jeg ingenting, sier han.

For de andre Magasinet har truffet er det politiske årsaker og redsel for represalier som gjør det uaktuelt å reise hjem.

Av og til ringer de hjem. Ikke så ofte. Hva skal de fortelle dem der hjemme? Seks måneder etter at han fikk avslag på asylsøknaden, har Kaiwal fortsatt ikke sagt noe til mora og lillesøstera. Ikke kommer han til å gjøre det heller.

– Mamma har vært gjennom så mye, sier Kaiwan.

– Jeg holder ikke ut å høre henne gråte mer. ●
ronnaug.jarlsbo@dagbladet.no

Slik hjelper svenskene asylsøkere ►

– Vi er humane

– **De som får nei på søknad om opphold, får nei på et rettfærdig grunnlag, sier arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen.**

Han er klar på at myndighetene ikke har forpliktelser overfor folk som oppholder seg ulovlig i Norge. I regjeringas Soria Moria-erklæring står det at «Det må etableres humane ordninger for de som har fått endelig avslag, men foreløpig ikke har returnert.» Hanssen mener dagens norske innvandringspolitikk er human og hensynsfull.

– Inntil nylig gikk denne gruppa for lut og kaldt vann, men nå har de fått et statlig tilbud. Inntil det planlagte ventemottaket er ferdig, har alle asylsøkere med avslag tilbud om tak over hodet og mat på sitt gamle mottak.

– **Å dra tilbake til mottaket innebærer vel utsending?**

– Ja. Og de skal ut. Jeg har full tillit til hvordan Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE) behandler søknadene om asyl og opphold her i landet. Jeg har selv lest mange søknader for å lære og for å sette meg inn i hva som utløser et ja, og hva som utløser et nei.

– **Flere av flyktingene vi har møtt sier at hvis de kunne få en garanti på at de ikke ville bli forfulgt, torturert eller satt i fengsel i hjemlandet, ville de dra med en gang. Hva har du å si til dem?**

– Vi satser svære ressurser på dette, og landene i Europa samarbeider tett og møtes jevnlig. Jeg er veldig klar overfor UDI og UNE på at jeg vil ikke ha noen historier om at vi har sendt hjem folk som ender opp som torturert og henrettet. Vi skal gi beskyttelse til dem som reelt trenger det. Det er faren for forfølgelse i framtida som gir grunnlag for asyl. Å ha en historie knytta til å ha vært torturert gir ikke grunnlag for opphold i Norge.

– **Hva vet du om de menneskene som oppholder seg ulovlig her i landet?**

– Jeg tror jeg vet mye om den gruppa som har søkt asyl og fått avslag. Blant annet at det er en god del som forsvinner fra mottaket når de får endelig avslag. De er sannsynligvis fortsatt her eller et annet sted i Europa. Jeg vet vel ikke akkurat hvordan de har det i Norge, men det er helt klart at disse menneskene har historier som gjør det lett å skjønne at de gjerne vil ha et liv i Norge.

– **Hvorfor er det bedre å sende u-hjelp enn å hjelpe folk her?**

– Vi skal ta av vårt overskudd og bidra til fordeling i verden. Men det er noe annet enn å si at alle som lever i bunnløs fattigdom og klarer å komme seg hit, skal få bli. Vi kan ikke løse verdens fattigdom på den måten. Da vil norsk innvandringspolitikk kollapse.

«Her har jeg et håp om å nå målene mine: En jobb og kanskje ei kone. Der jeg kommer fra har jeg ingenting.» Faisal, papirløs

Mobil: Rosengrenska er ett av fire hemmelige nettverkssykehus i Sverige. Valgspråket er at ingen mennesker er «Illegale» – alle har rett til helse. Her er grunnlegger Henry Ascher på vei til kveldens sykehus.

I siste liten: Doktor Shahin Mohseni mistenker at den bosniske kvinnen til venstre kan ha alvorlige hjerteproblemer. Han sender henne til en kollega på et «ordentlig» sykehus. For å sikre at hun ikke risikerer å bli angitt, følger presten som denne uka huser klinikken henne helt fram.

Da svenske leger oppdaget at ei gruppe i samfunnet ikke fikk legehjelp når de trengte det, bestemte de seg for å bygge opp sitt eget helsevesen.

De illegales engler

► **OM LAG ET KVARTER** etter at bilen svinger ut fra parkeringsplassen ved Göteborgs Centralstasjon, sakker Henry Ascher (53) farten på sin svarte Volvo stasjonsvogn. Vi har kjørt gjennom slapsete sentrums-gater og anonyme forsteder, blinket inn på intetsigende motorveier og forlatt dem igjen. Hele veien har den jødiskfødte barnelegen snakket i et forrykende tempo om hva som ligger hans hjerte nærmest: Mennesker på flukt. Orienteringsevnen ga tapt før vi var ute av sentrum, men det er greit: Vi har lovet ikke å fortelle navnet på verken drabantbyen eller kjøpesenteret hvor vi nå befinner oss.

Henry parkerer på baksida av bygningen, som i tillegg til svenske kjedebutikker rommer ei kirke. Idet han løfter fire digre papirposer med donerte medisiner ut av bagasjerommet, dukker de første «gömda» fram fra mørket. Lave rop høres fra alle kanter: «Henry!», «Henry, hallå!» «Hallå, Henry!» Henry svarer med et smil, noen ord, kanskje en klem eller en klapp på skuldra og får triste øyne til å lyse som små lykter. Man skulle tro den lille mannen med de urydige krøllene kunne utrette mirakler.

ROSENGRENSKA KLINIKEN har over 800 «ansatte» i Göteborg-området. Den ble startet av overlege Henry Ascher, sykepleier Anne Sjögren og innvandrerlærer Unni Brandeby i 1998. Sammen med sykepleieren Anne-Marie Claesson og flyktningkurator Nestor Verdinelli bygde de opp nettverket, som er ett av fire i Sverige.

Klinikken tilbyr allmennmedisinske konsultasjoner, psykologtjenester, gynekolog, fysioterapi, tannlegetjenester og akutt hjelp. Hvis nettverket ikke har den nødvendige spesialkompetansen som skal til for å hjelpe en pasient, formidler Rosengrenska kontakt med en kollega som har slik kompetanse. Når pasienten ikke kan komme til Rosengrenska, drar legen på hjemmebesøk. Rosengrenska stiller høye krav til sine ansattes kompetanse, men der stopper alle likheter med svensk helsevesen for øvrig.

Alle «ansatte» er frivillige. Klinikken har ikke faste lokaler, men oppstår en gang i uka klokka 18.00 på et nytt sted i Göteborg-trakten. Den har vært å finne på tannlegekontorer, på McDonalds, i private leiligheter og i kirker. Adressen er alltid hemmelig og gis bare ut til pasienter som tar kontakt via vakttelefonen.

Pasientene er flyktninger som ikke har nødvendige papirer for lovlig opphold i Sverige. De bor i kjellere uten vinduer, på en sofa hos en landsmann, i forlatte «sommarstuger» eller rett og slett ute i skogen.

Ett av Rosengrenskas tre uttalte mål er å nedlegge seg selv: «Sjukvård borde ikke behøve lita til ideella krafter», heter det i deres statutter. I dag har Sverige

fire hemmelige helsenettverk, fordelt på landets tre største byer.

MED DE FIRE DIGRE papirposene, som han insisterer på å bære selv, baner Henry seg smilende vei mot Rosengrenskas «mottakelse». «Venterommet» er allerede i ferd med å fylles. I et rom som kanskje er tre kvadratmeter stort, studerer en pensjonert gynekolog kveldens venteliste, en dramaterapeut ordner med journaler, og nyutdannede dr. Shahin Mohseni henger på seg stetoskopet. En tolk prøver å sette seg inn i årsaken til at et middelaldrende ektepar fra eks-jugoslavia er her, og presten som låner ut kirken for kvelden stikker hodet inn og sier hei.

Midt i det hele står Henry og rydder sine dyrebare medisiner inn i skapene over en gammel kjøkkenbenk. Deretter byr han på en fruktkaramell og sier at søtsaker er med på å holde humøret oppe.

I det store lokalet som til daglig brukes til kirkekaffe, er snart alle bord opptatt. Fra noen av dem høres lavmælt samtale på fremmede språk. Andre steder er det helt stille. Alvorlige ansikter stirrer tomt i hver sin retning. På et firkantet bord inntil veggen står kaffekanner og noen brett med brødiskiver med gulost. Brødiskivene forsvinner først. Mange hilser vennlig, men få vil snakke med journalister. De fleste kommer fra eks-jugoslavia, Russland eller tilhører Rom-folket.

I en døråpning, med ryggen mot rommet, overvåker storebror Sebastian (11) fra Kosovo stille og alvorlig småsøstrenes lek. Sonita (10) og Suada (7) ser ikke ut til å være smittet av nervøsiteten som preger resten av familien etter å ha levd i skjul siden 2003.

På et lite kontor ved siden av selve kirkerommet konstaterer dr. Mosheni at en kvinne fra Bosnia har alvorlig hjerteproblemer og trenger akutt hjelp. Da er det godt å ha presten. Han tilbyr seg straks å kjøre henne til et ordentlig sykehus hvor de kan gjøre flere ►

GE Money Bank

Det viktigste i livet måles ikke i kroner og øre

Men er det et spørsmål om penger, kan du kontakte GE Money Bank. Hos oss kan du søke om å låne inntil 200 000 kroner uten pant – fra 9,9 % rente og med de seks første månedene avdragsfrie. Låner du 200 000 over 10 år, blir effektiv rente 10,97 %. Som låntaker har du for øvrig 14 dagers angrefrist.

Når du låner penger, er det klokt å se på månedlige kostnader i kroner og øre og ikke bare på effektiv rente.

Ring 0 52 52 eller søk på gemoney.no

Lånebeløp	Rente	Etableringsgebyr
50 000 – 74 999	13,9 %	550
75 000 – 99 999	11,9 %	1100
100 000 – 200 000	9,9 %	1700

Låner du 50 000 over 5 år blir eff. rente 16,98 %.
75 000 over 8 år gir eff. rente på 14,07 %.
150 000 over 10 år gir eff. rente på 11,16 %.
GE Money Bank forbeholder seg retten til å regulere rentesats og gebyrer i henhold til finansavtalelovens regler.

Månedlige kostnader:

Lånebeløp	Første 6 måneder	Resterende låneperiode			
		2,5 år	4,5 år	7,5 år	9,5 år
50 000	626	2 045	1 305	948	841
75 000	795	2 986	1 867	1 323	1 158
100 000	880	3 881	2 382	1 646	1 420
150 000	1 292	5 769	3 533	2 435	2 099
200 000	1 704	7 658	4 684	3 224	2 777

GE imagination at work

GE Money Bank tilbyr en rekke gunstige finansieringsprodukter:

- Forbrukslån med effektiv rente fra 10,97 %
- Boliglån med effektiv rente fra 3,18 %
- MasterCard uten årsavgift og gebyr
- MasterCard Gold med gratis reise- og avbestillingsforsikring

Boris og hjelperne: Boris (16) kom til Sverige med familien i 2001. Siden 2003 har han fått mye god hjelp av Rosengrenska. De sørget for at han fikk psykiatrisk behandling og fikk ham inn på skole mens familien levde i skjul. Boris besøker fortsatt Ingrid Schöller og Gunn Britt Jönsson på Rosengrenska.

Trygt tilbud: I tillegg til helsetjenester utgjør Rosengrenska har et liv utenfor gjemместedet sitt. Her kan barna leke,

Svensk amnesti

Etter sterkt påtrykk fra flere frivillige organisasjoner innførte Sverige 15. november 2005 amnesti for flyktninger som oppholdt seg i landet illegalt etter å ha fått avslag på asylsøknad.

● Bakgrunnen var blant annet negativ presseomtale om Migrationsverkets arbeidsmetoder. I løpet av de tre første dagene meldte det seg tusen mennesker.

● I slutten av februar hadde 6 243 tidligere gjemte meldt seg. 80 prosent av de som har meldt seg for å få prøvet sin sak på nytt, har fått oppholdstillatelse. De fleste permanent.

● Amnestiet går ut 31. mars. Ifølge arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen er et tilsvarende amnesti ikke aktuelt i Norge.

Seierstavle: Mange av pasientene på Rosengrenska har fått amnesti. Oppholdstillatelsene er hengt opp på veggen.

- undersøkelser og eventuelt gi henne nødvendig behandling. Rosengrenska-staben vet at det kan være lurt at en av dem blir med når pasientene må henvises videre. Da blir det ikke gjort så stort nummer ut av de manglende sifrene i den sykes personnummer.

ARTIKKEL 25 I FNS erklæring om menneskerettigheter skal sikre alle mennesker helseomsorg. I januar i år besøkte FN-utsendingen professor Paul Hunt Sverige for å sjekke om Sverige oppfyller kravene om å sikre de som oppholder seg i landet «the highest attainable standard of health». Når det gjelder asylsøkere og illegale immigranter gir han vårt naboland strykkarakter. Han understreker at ingen grupper skal diskrimineres når det gjelder adgangen til preventiv, helbredende eller lindrende helsetjeneste – «inkludert asylsøkere og illegale immigranter». «De er nettopp den sårbare gruppa som internasjonale menneskerettigheter er tenkt å beskytte,» skriver Hunt i en pressemelding den siste dagen av sitt besøk.

I Sverige, som i Norge, må du betale en egenandel ved legebesøk. Sverige har ingen refusjonsordning for leger som ikke får inndrevet betalingen av sin pasient. Gruppen bak Rosengrenska mener at den manglende refusjonsordningen er noe av årsaken til at deres tilbud fortsatt eksisterer. Hvorfor skal leger bruke tid på pasienter som ikke gir penger i kassa? De fleste «gömnda» er dessuten redde for å oppsøke et offentlig legetilbud. De lever i konstant frykt for å bli angitt til myndighetene. I det private er legetjenester priset helt annerledes. Ifølge «Läkare utan gränser» koster et ordinært legebesøk på et helsesenter en svensk statsborger 140 kroner. En uregistrert person blir ikke subsidiert og må betale full pris, 1400 kroner. Et års insulinbehandling koster en diabetiker med

lovlig opphold 1 800 kroner i året. Den «gömnda» må ut med ca. 13 000 kroner .

BORIS DUKKER OPP i Rosengrenskas kirkelokaler ved sjutida. Ikke fordi han er syk. Ikke nå lenger, det er to år siden legene på Rosengrenska reddet livet hans. Med lav stemme forteller den storvokste sekstenåringen fra Bosnia at han har vært på reise siden han var fire år. I 2001 kom familien til Sverige. Far ble tatt av politiet og havnet i ei celle hos immigrasjonsverket.

I 2003 ble tilværelsen som «gömd» for tøff. Boris var 14 år og tilbrakte dagene med å skjule seg bak gardinen mens han tittet ut på vanlige barn på en lekkelas. Aller helst ville han dø. Legene på Rosengrenska fikk ham inn på psykiatrisk sykehus. Etter sykehusoppholdet hjalp de ham med mat og klær og – viktigst av alt – skolegang.

Presten i kirka hvor vi møtes tok ham med til nærmeste ungdomsskole og fikk ham inn i en klasse, uten at han ble registrert. Nå går Boris på gymnaset.

Mens vi står der foran peisen i den svenske kirkestua hvor nesten alt er trevitt, et sted i Göteborg, blir vi stadig avbrutt: For en måned siden fikk familien til Boris oppholdstillatelse, og folk vil gratulere. Boris smiler sjenert og takker. Så spør han oss forsiktig om vi kan snakke mer seinere. Han har noe han må ordne. I skolesekken har han en prosjektoppgave om hva det svenske samfunnet gjør for å forebygge narkotikaproblemer. Han vet at et par av de unge legene på Rosengrenska kan mye om temaet og vil ha deres hjelp med et par ting. Jeg sier til ham at jeg har hørt av legene på Rosengrenska at han er så flink på skolen, at han ligger foran de andre i mange fag. Han smiler og svarer rolig:

– Jeg skal bli lege. ●

Forkjølet?

Enkel og effektiv behandling av tett nese

Code råd får du på apoteket

Otrivin (xylometazolin). Mot tett nese ved forkjølelse. Otrivin skal ikke brukes i mer enn 10 dager sammenhengende. Du får Otrivin for barn fra 1-10 år og for voksne og barn over 10 år. Les nøye på pakning og pakningsvedlegg. www.novartis.no

et viktig sosialt tilbud for de skjulte flyktingene som sjelden de voksne prate og spise trygt.

– Strammere i Norge enn før

– De siste åra er regler og praksis overfor flyktinger i Norge strammet kraftig inn.

Det sier advokat Trygve Tvetter, som har hatt asylsøkere som klienter i 30 år.

– Det har aldri vært så restriktivt som nå. Den humanitære lista ligger høyere enn noen gang, sier Tvetter.

Jon Martinsen jobber hos Selvhjelp for flyktinger (SEIF) og oppsøkes daglig av fortvilte mennesker som lever under jorda.

– Klassisk er at myndighetene mener at de har satt seg i den vanskelige situasjonen selv ved å gå under jorda, mens flyktingen mener at retur innebærer døden.

Martinsens jobb er å gå gjennom sakene på nytt og se om det kan være grunnlag for å anke avslagene.

– Noen ganger når vi fram, andre ikke. Myndighetenes symbolpolitikk og ønske om å signalisere til verden at Norge er et vanskelig land å få opphold i, har utvilsomt ført til at en del som har behov for beskyttelse, går med i dragsuget og sendes ut. Blant annet reagerer vi på et stort antall religiøse konvertitter fra land som Iran. Vi ser også et nytt språk i avslagene, hvor fortellinger om grov tortur omtales som trakassering, og voldtekter utført av hjemlandets militære eller politi omtales som enkeltstående kriminelle handlinger. Asylsøkerne blir bedt om å henvende seg til hjemlandets myndigheter for beskyttelse, de samme som har utført ugjerningene, forteller Martinsen.

Advokat Tvetter mener å se at grunnlaget for rett til opphold på humanitært grunnlag har endret seg.

– For eksempel har kvinner fra Balkan som er voldtatt i forbindelse med krigen, men «bare» sliter med alvorlige posttraumatiske stresslidelser, ikke tilstrekkelig grunnlag for opphold Norge.